

ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ЯКОСТЕЙ ТА ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ПРАЦІВНИКІВ СПЕЦПІДРОЗДІЛІВ МВС УКРАЇНИ

Гурський В. Є. ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ЯКОСТЕЙ ТА ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ПРАЦІВНИКІВ СПЕЦПІДРОЗДІЛІВ МВС УКРАЇНИ. Стаття присвячена проблемі психологічного і професійного розвитку працівників підрозділів спеціального призначення МВС України. Наводяться результати емпіричного дослідження з виявлення психологічних особливостей розвитку професійно-психологічних якостей працівників спецпідрозділів МВС за рахунок використання таких імітаційними засобів, як пейнтбол, страйкбол та лазерний тир. Виявлено, що зазначені імітаційні засоби розвивають у фахівців здатність до аналізу ситуації, вміння швидко орієнтуватися, рішучість, впевненість у собі, стресостійкість, гнучкість мислення, навички психологічного впливу, а також сприяють розвитку у працівників творчих здібностей, підвищенню рівня креативного мислення, винахідливості, комбінаторних здібностей, здібностей до візуальної творчості і свободи асоціацій.

Ключові слова: працівники підрозділів спеціального призначення МВС України, розвиток, професійно-психологічні якості, творчі здібності імітаційні засоби.

Гурский В. Е. ИССЛЕДОВАНИЕ РАЗВИТИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКИХ КАЧЕСТВ И ТВОРЧЕСКИХ СПОСОБНОСТЕЙ РАБОТНИКОВ СПЕЦПОДРАЗДЕЛЕНИЙ МВД УКРАИНЫ. Стаття посвящена проблеме психологического и профессионального развития работников подразделений специального назначения МВД Украины. Приводятся результаты эмпирического исследования по выявлению психологических особенностей развития профессионально-психологических качеств работников спецподразделений МВД за счет использования таких имитационных средств, как пейнтбол, страйкбол и лазерный тир. Выведено, что указанные имитационные средства развивают у специалистов способность к анализу ситуации, умение быстро ориентироваться, решительность, уверенность в себе, стрессоустойчивость, гибкость мышления, навыки психологического воздействия, а также способствуют развитию у работников творческих способностей, повышению уровня креативного мышления, изобретательности, комбинаторных способностей, способностей к визуальному творчеству и свободе ассоциаций.

Ключевые слова: сотрудники подразделений специального назначения МВД Украины, развитие, профессионально-психологические качества, творческие способности, имитационные средства.

Постановка проблеми. Проблема розвитку професійно-психологічних якостей фахівців будь якої професійної галузі завжди була в центрі уваги науковців, адже постійне прагнення людства досягати все більших результатів праці, залежить, перш за все, від рівня підготовленості працівників, що її виконують.

В сучасних соціально-політичних та економічних умовах розвитку суспільства особливо актуалізуються питання індивідуально-психологічного та професійного розвитку фахівців екстремальних видів діяльності, вимоги до рівня і якості праці яких постійно підвищуються. Відповідальні завдання по-

кладені на підрозділи спеціального призначення МВС України, такі як «Грифон», «Титан», «Сокіл» та інші, діяльність яких зазвичай відбувається у складних, ризиконебезпечних умовах. Доцільність розгляду теми наукової праці зумовлена зростаючими вимогами держави і суспільства до ефективності діяльності органів внутрішніх справ у боротьбі зі злочинністю та охороні правопорядку, екстремальним характером професійної діяльності працівників спецпідрозділів МВС України, необхідністю оволодіння працівниками спецпідрозділів до автоматизму різноманітними навичками і прийомами проведення спеціальних операцій ОВС, поводження з табельною вогнепальною зброєю, забезпечення особистої безпеки тощо.

Вихідні передумови. У психології, в межах проблеми розвитку особистості, її професійного становлення, достатньо широко розглядалася проблематика формування професійно-важливих якостей, їхня типологія, структура і чинники, впровадження оптимальних засобів професійно-психологічної підготовки фахівців для підвищення рівня успішності й організації роботи, в тому числі в особливих умовах діяльності. Ці питання висвітлювалися вітчизняними і зарубіжними авторами, зокрема, В. Бодровим, Е. Зеєром, Є. Клімовим, С. Максименком, О. Столяренко, Д. Сьюпером, В. Шадріковим тощо [1; 2; 3; 4].

Один з найвідоміших авторів – дослідників психології розвитку – Г. Крайг писав: «складний і багатоаспектний, повний пошуків і сумнівів процес розвитку людини – продукт сукупної дії багатьох сил: змішання біологічного й культурного джерел, переплетіння думок і почуттів, синтезу внутрішніх спонукань і зовнішніх впливів. Цей процес починається з моменту зачаття і триває все життя. Характер його протікання багато в чому обумовлюється навколишнім середовищем, але разом із тим він неповторний, як і будь-яка людська особистість» [5, с. 15].

Розвиток особистості людського індивіда – це обумовлений і разом з тим активний саморегулюючий процес. Це – внутрішньо необхідний рух, «саморух» від нижчих до вищих рівнів життєдіяльності. З віком поступово збільшується роль власної активності індивіда в розвитку і формуванні його як особистості. Протягом останніх десятиліть ідея особистісного розвитку перетерпіла безліч редуцій, обумовлених її адаптацією до потреб традиційної освітньої практики. Спочатку ідея «розвитку» була підмінена ідеєю «формування», зріст особистості став інтерпретуватися як керований зовні, що суперечить суті розвитку особистості як її саморуху. Далі процес формування особистості був зведений до інтеріоризації соціальних і предметних норм, а потім розвиток став трактуватися як засвоєння суми знань, умінь, навичок і моральних норм.

Останнім часом в Україні проведені наукові дослідження різноманітних психологічних аспектів діяльності працівників правоохоронних та інших силових структур. Зокрема, дослідження щодо професійного стресу працівників ОВС, здійснене О.В. Тімченком (2003), психологічних засад управління персоналом органів внутрішніх справ, здійснене В.І. Барком (2004), соціально-психологічних основ збереження психічного здоров'я військовослуж-

бовців, здійснене Є.М. Потапчуком (2004), психологічних детермінант службового травматизму працівників ОВС та особистісно-професійного розвитку фахівців екстремальних видів діяльності, здійснене В.О. Лефтеровим (2001, 2009), психологічної безпеки персоналу екстремальних видів діяльності, здійснене І.І. Приходько (2014) тощо [4; 6; 7; 8].

Разом із тим, на сьогодні існує необхідність науково-практичної розробки новітніх засобів професійно-психологічної підготовки фахівців воєнізованих спеціальних підрозділів, зокрема впровадження імітаційних методів, таких як ігрове моделювання, пейнтбол, страйкбол, інтерактивний лазерний тир тощо. Завдяки цим новітнім та ефективним засобам можливий розвиток творчих здібностей правоохоронців та низки інших професійно-психологічних якостей, що забезпечують гнучкість і пластичність поведінки та в цілому професійну надійність фахівців.

Формулювання цілей. Здійснити аналіз емпіричного дослідження з виявлення психологічних особливостей розвитку особистісно-професійних якостей, в тому числі творчих здібностей працівників підрозділів спеціального призначення, за рахунок використання таких імітаційними засобів, як пейнтбол, страйкбол та лазерний тир.

Виклад методики і результатів досліджень. Якісний професійний та особистісний розвиток обумовлюється сукупністю соціальних, педагогічних і психологічних чинників. Особлива роль приділяється професійному навчанню, що сприяє становленню людини, формуванню в неї професійно важливих якостей, необхідних для майбутньої трудової діяльності.

Загальні феномени і закономірності особистісного і професійного розвитку людини в цілому проявляються у розвитку необхідних індивідуально-психологічних і професійних якостей фахівців ризиконебезпечних професій. Проте, особистісно-професійний розвиток правоохоронців, військових, рятувальників та інших фахівців екстремального профілю діяльності має певні особливості. Однією з найсуттєвіших таких особливостей є підготовка зазначених фахівців до праці в особливих умовах діяльності, що характеризується постійним ризиком для життя і здоров'я. Загалом забезпечення ефективності та безпеки праці визначає необхідність аналізу розвитку низки якостей та навичок, зокрема, прийняття рішень та психологічної регуляції поведінки людей у небезпечних умовах діяльності. В основі ризикованої поведінки лежать не тільки специфічні особливості небезпечних ситуацій, але також індивідуально-психологічні особливості суб'єкта діяльності, професійна підготовленість, стан здоров'я тощо.

Особистісно-професійний розвиток фахівців ризиконебезпечних професій, зокрема, правоохоронців передбачає включення його в систему суспільних і професійних відносин і самостійне відтворення цих відносин. Цей процес здійснюється під впливом як цілеспрямованих зусиль, так і в результаті безпосереднього впливу соціо-професійного середовища та при активному вибірковому ставленні індивіда до норм, цінностей середовища, а також його взаємодії з оточенням. Так, процес набуття знань, вмінь і навичок правоохоронної діяльності є переважно процесом становлення особистості пра-

цівника ОВС, а моменти розвитку виступають в даному випадку як закріплення набутих знань, вмінь і навичок, переведення їх у внутрішні регулятори поведінки.

Загалом особистісно-професійний розвиток працівника ОВС розуміється як цілісна система, як багатофакторний, соціально і психологічно детермінований процес, під час якого на основі безпосереднього впливу вимог і особливостей службової діяльності здійснюється становлення особистості фахівця, формується її пізнавальна, моральна активність, професійна свідомість, тощо.

Безумовно, шлях і зростання працівника ОВС у професійній галузі значною мірою визначається об'єктивними і суб'єктивними стартовими умовами розвитку. Це насамперед індивідуальні якості, особливості юності, навчання, досвід трудової діяльності, зміст, темп і результати розвитку особистості до вступу на службу, здоров'я, сім'я, характер, самовизначення і пов'язаний з ним інтегральний показник – готовність до оперативно-службової діяльності. Особистісний і професійний розвиток персоналу спеціальних підрозділів МВС залежить від характеру й умов службової діяльності та безпосередньо пов'язаний з їх навчанням. Навчання працівників цілеспрямовано здійснюється у спеціалізованих закладах освіти, а також під час систематичної професійної підготовки, підвищення кваліфікації та перепідготовки особового складу.

Вивчення психологічних особливостей розвитку особистісних і професійних якостей працівників спецпідрозділів МВС за рахунок використання імітаційних засобів було організовано шляхом проведення емпіричного дослідження, у якому протягом 2011-2013 років взяли участь працівники підрозділів спеціального призначення МВС України «Сокіл», «Титан» та «Грифон». Загальна кількість досліджуваних склала 80 осіб, які були розподілені на дві групи досліджуваних. До першої групи увійшли 40 працівників ОВС, які ознайомлені з імітаційними засобами, але власного досвіду їх використання вони не мали. До другої групи увійшли також 40 осіб, які мають досвід використання імітаційних засобів професійної підготовки.

Слід зазначити, що на сучасному етапі в системі підготовки спеціальних підрозділів усе більше поширення знаходять такі імітаційні засоби як пейнтбол, страйкбол та лазерні тири. Останнім часом використання імітаційних засобів в системі підготовки працівників органів внутрішніх справ рекомендовано на рівні МВС України. Зазначені імітаційні, ігрові методи навчання і розвитку людини базуються на поєднанні психопедагогічних технологій із практикою професійної діяльності і, як підтверджує світовий досвід, суттєво впливають на забезпечення професійної та функціональної надійності фахівців, в тому числі екстремальних професій при виконанні завдань в умовах, що вимагають граничної мобілізації фізичних, психологічних і моральних якостей особистості. Імітаційна гра поєднує в собі елементи різних ігор: індивідуальних, групових, колективних, імітаційних, символічних, абстрактних, проблемних, афективних. Такі елементи, як небезпека, ризик, відповідальність, включені в процес психологічної підготовки із застосуванням імітаційних засобів, розвивають у правоохоронців сміливість, мужність і стій-

кість. Доцільність більш широкого застосування пейнтболу, страйкболу, та лазерних тирів для розвитку професійно-важливих якостей особового складу спеціальних підрозділів різних військових формувань і сил охорони правопорядку України обумовлюється можливістю максимального наближення до реальних умов практичної діяльності.

Для проведення емпіричного дослідження використовувались різноманітні теоретичні, емпіричні та математичні методи дослідження. До психодіагностичного комплексу входило шість методик, в тому числі: 1) багатофакторний опитувальник FPI; 2) методика вивчення вольових якостей особистості (опитувальник ВЯО); 3) опитувальник «Стилі професійної діяльності»; 4) опитувальник «Готовність до ризику» Шуберта»; 5) методика визначення рівня самоактуалізації особистості (опитувальник Джонса і Крендалла); 6) тест «Визначення творчих здібностей» Х. Зіверта.

В результаті емпіричного дослідження розвитку професійно-психологічних якостей працівників спецпідрозділів МВС імітаційними засобами встановлено, що працівники спецпідрозділів МВС, які застосовують у професійній підготовці пейнтбол, страйкбол або лазерні тири, мають більш розвинені професійно-важливі якості, необхідні для дій в екстремальних умовах. Їм притаманні емоційність, готовність до співпраці, сміливість, рішучість, схильність до ризику у поєднанні із здатністю до самоаналізу та тверезістю розуму, прагнення до лідерства, активність, амбітність, енергійність, завзятливість, життєрадісність, мужність.

На відміну від працівників спецпідрозділів, які не використовували імітаційні засоби, у працівників, які мають досвід імітаційних ігор пейнтболу та страйкболу більш розвинена вольова регуляція, відповідальність, обов'язковість, ініціативність, цілеспрямованість, лідерський потенціал, інтуїція, перспективне мислення і передбачуваність, здатність самостійно приймати рішення, усвідомлювати цілі в житті, здатність до пошуку оптимальних і оригінальних шляхів вирішення завдання, вміння подивитися на ситуацію з несподіваної сторони, прагнення дійти до мети. У них більш розвинені емоційна зрілість, реалістичність, сумлінність, старанність, почуття обов'язку та вимогливості до себе. Вони більш самоактуалізовані та обережні, при цьому виявляють більшу готовність до соціально-лояльного спілкування з іншими людьми, здатність боротися і перемагати в складних, суперечливих ситуаціях, готовність діяти в умовах невизначеності, націлені на практичний результат і прагнення до ідеального виконання завдання. Виявляють вміння підлаштовуватись під ситуації, що швидко змінюються, здатність своєчасно корегувати плани, а також прагнення до логічного обмірковування. В екстремальних умовах діяльності готові до виправданого ризику, а під час прийняття важливого рішення діють більш обмірковано і зважено.

Працівники спецпідрозділів, які не мають досвіду використання імітаційних засобів більшою мірою виконують свої професійні обов'язки виключно за правилами, менше виявляють рішучості і самостійності навіть в екстремальних ситуаціях. Рівень розвитку творчих здібностей у них також виявився дещо нижчим, ніж в групі працівників, які використовують імітаційні засоби.

Особливо цікавим, на наш погляд, є результати емпіричного дослідження творчих здібностей працівників спецпідрозділів МВС за тестом визначення творчих здібностей Х. Зіверта. Виявлено, що загалом працівникам обох досліджуваних груп притаманні:

- винахідливість, що проявляється у здатності знаходити нові корисні рішення відомих або нових проблем, здатності знаходити неочевидне рішення в нестандартній ситуації, здатності змінити ситуацію у вигідну для себе сторону, не витрачаючи час на роздуми;
- дивергентне мислення, що проявляється у здібності до нестандартного мислення, здібності до розв'язання завдань, які мають багато нестандартних оригінальних рішень;
- візуальна творчість, що проявляється у здібностях створювати нові образи, умінні фантазувати, komponувати, відчувати розмір, колір та фактуру, вмінні цілеспрямованої трансформації будь-якої інформації відповідно до мети, з використанням оптимальних форм, здібності до візуалізації і «вільного асоціювання», що виявляється в маніпулюванні суб'єктивними образами і сприяє «інтуїтивному» розв'язанню поставлених завдань.

Порівняння результатів тестування груп досліджуваних за тестом визначення творчих здібностей (табл. 1), засвідчило, що серед працівників спецпідрозділів, які входять до другої групи досліджуваних (які мають досвід використання імітаційних засобів) – 65 % осіб виявили високий рівень та 35 % – середній рівень винахідливості, що характеризується позитивно і свідчить про спроможність підтримати, зміцнити або відновити власну незалежність, а також спритність, кмітливість у визначенні ходу дій, які допомагають володіти ситуацією в процесі виконання службових завдань.

Крім того, в цій групі більш ніж у першій групі досліджуваних (60% осіб) виявили високий та середній (35% осіб) рівні розвитку здібностей до комбінування, що свідчить про володіння навичками аглютинації (поєднання частин різнорідних об'єктів), збільшення і зменшення предмета або його частин, зміни кількості частин предмета й їхнього зміщення.

Рівень дивергентного мислення виявився у досліджуваних обох груп приблизно однаково, з незначною перевагою у досліджуваних першої групи. Це свідчить про здатність знаходити нестандартні оригінальні рішення, поєднувати несподівані речі, виробляти максимальну кількість правильних рішень службових завдань.

Працівники, які застосовували імітаційні методи виявили переважно високий (60% осіб) рівень візуальної творчості, у групі працівників, які не використовували імітаційні методи переважають особи із середнім рівнем (55%) візуальної творчості. Тобто серед досліджуваних другої групи більше працівників із високим рівнем розвитку візуальної творчості, що допомагає їм вирішувати складні завдання службової діяльності своєрідним, але ефективним способом.

Також у досліджуваних другої групи більш високі рівні за показником розвитку навичок свободи асоціацій, що характеризує виражену здатність вільно асоціювати, вони відчують себе вільними і незалежними у сфері ду-

мки, неймовірно є для них можливим і звичайним явищем, вони спроможні виробляти нові, незвичайні творчі ідеї, досягати їх і втілювати у життя. Відповідно серед досліджуваних першої групи більше осіб (20 %) виявили низький рівень розвитку свободи асоціацій, що свідчить про наявність серед працівників, які не мають досвіду імітаційного моделювання осіб з низькою творчою уявою, шаблонністю асоціацій, низькою асоціативністю пам'яті, низькою здібністю відображати і встановлювати у свідомості нові зв'язки між компонентами задачі, особливо відомими і невідомими за схожістю, суміжністю, контрастом, мала кількість асоціацій за одиницю часу, їх оригінальність, новизна та ефективність для розв'язання задачі.

Таблиця 1

Порівняння результатів тестування груп досліджуваних за тестом визначення творчих здібностей Х. Зіверта

Шкали/рівні	Кількість досліджуваних (у %)	
	1-а група	2-а група
Винахідливість:		
- високий;	55	65
- середній;	35	35
- низький	10	
Комбінаторні здібності:		
- високий;	50	60
- середній;	45	40
- низький	5	
Дивергентне мислення:		
- високий;	65	60
- середній;	35	35
- низький		5
Візуальна творчість:		
- високий;	45	60
- середній;	55	40
- низький	-	-
Свобода асоціацій:		
- високий;	45	55
- середній;	35	35
- низький	20	10

Висновки і подальші перспективи досліджень. Розвиток професійно-психологічних якостей працівників підрозділів спеціального призначення МВС України це – активний саморегулюючий процес, який обумовлюється сукупністю соціальних, педагогічних і психологічних чинників і має свої особливості, пов'язані із працею зазначених фахівців в екстремальних умовах. Емпіричним шляхом досліджено основні психологічні особливості розвитку професійно важливих якостей працівників спецпідрозділів МВС імітаційними засобами. Зокрема, за рахунок використання імітаційних засобів пейнтболу, страйкболу та

лазерного тиру в працівників розвиваються здібності до аналізу ситуації і вміння швидко орієнтуватися, рішучість, впевненість у собі, стійкість до стресу, гнучкість мислення, навички впевненого володіння зброєю та спецзасобами, здатність відволіктися від стереотипів, можливість засвоєння навичок психологічного впливу. У працівників, спецпідрозділів, які мають досвід імітаційних ігор більш розвинені вольова регуляція, відповідальність, почуття обов'язку та вимогливості до себе, сумлінність, ініціативність, цілеспрямованість, лідерський потенціал, інтуїція, перспективне мислення і передбачуваність, емоційна зрілість, реалістичність, здатність самостійно приймати рішення, усвідомлювати цілі в житті, готовність діяти в умовах невизначеності, націленість на практичний результат і прагнення до оптимального й ідеального виконання завдань.

Також у групі працівників, які не використовують імітаційні засоби, рівень розвитку творчих здібностей виявився дещо нижчим, ніж у групі працівників, які використовують імітаційні засоби. Творчі здібності людини, її креативне мислення, винахідливість, комбінаторні здібностей, здібності до візуальної творчості та здібності до свободи асоціацій є певною мірою вродженими, але цілеспрямований психолого-педагогічний вплив і тренування їх у працівників спецпідрозділів із використанням імітаційних засобів дозволяє розвивати ці творчі здібності та підвищувати їх рівень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Бодров В. А.* Психология профессиональной пригодности: учебное пособие для вузов / В. А. Бодров. – [2-е изд.].- М.: Per Se, 2006. – 511 с.
2. *Климов Е. А.* Психология профессионала / Климов Е.А. – М.: Изд-во «Институт практической психологии»; Воронеж: НПО «Модек», 1996. – 400 с.
3. *Максименко С. Д.* Развитие психики в онтогенезі / Максименко С.Д.: в 2-х т. – Т. 1.: Теоретико-методологічні проблеми генетичної психології. – К.: Форум, 2002. – 318 с.
4. *Лефтеров В. О.* Психологічні тренінгові технології в органах внутрішніх справ: монографія: в 2-х т. / Лефтеров В.О. – Донецьк: ДЮІ, 2008. – Т. I: Методологія психотренінгу та його використання у професійно-психологічному розвитку персоналу, задіяного в екстремальних видах діяльності. – 2008. – 242 с. – Т. II: Психотренінг в ОВС: практичний досвід, організація проведення та перспективи подальшого впровадження. – 2008. – 286 с.
5. *Крайг Г.* Психология развития / Г. Крайг; пер. с англ. Н.Мальгиной, Н. Миронова, С. Рысева, Е. Турутиной; под ред. А.А. Алексеева. – [7-е изд. международное]. – СПб.: Питер, 2002. – 992 с.
6. *Тімченко О. В.* Професійний стрес працівників органів внутрішніх справ України (концептуалізація, прогнозування, діагностика та корекція): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. психол. наук: спец. 19.00.06 «Юридична психологія» / О.В. Тімченко. – Х., 2003. – 37 с.
7. *Потапчук Є. М.* Теорія та практика збереження психологічного здоров'я військовослужбовців : монографія / Э. М. Потапчук. – Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2004. – 323 с.
8. *Приходько І. І.* Психологічна безпека персоналу екстремальних видів діяльності (на прикладі військовослужбовців внутрішніх військ МВС України) – автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. психол. наук: спец. 19.00.09 «Психологія діяльності в особливих умовах» / І.І. Приходько. – Х., 2014. – 38 с.

SPYSOK VYKORYSTANYH DZHEREL

1. *Bodrov V. A.* (2006). Psihologija professional'noj prigodnosti: uchebnoe posobie dlja vuzov [Psychology of professional competence: A manual for high schools]. Moscow: Per Se [in Russian].
2. *Klimov E. A.* (1996). Psihologija professionala [Psychology of professionals]. Moscow: Izd-vo «Institut prakticheskoy psihologii»; Voronezh: NPO «Modek» [in Russian].
3. *Maksimenko S. D.* (2002). Rozvitok psihiki v ontogenezi. T. 1.: Teoretiko-metodologichni problemi genetichnoï psihologii [Development of mental in ontogenesis. T. 1.: Theoretical and methodological problems of genetic psychology]. Kyiv: Forum [in Ukrainian].
4. *Lefterov V. O.* (2008). Psihologichni treningovi tehnologii v organah vnutrishnih sprav: monografija: v 2-h t. [Psychological training technologies in law enforcement agencies: monograph: in 2 vols]. Donetsk: DJul [in Ukrainian].
5. *Krajg G.* (2002). Psihologija razvitija [Psychology of Development] (N. Mal'ginoj, N. Mironova, S. Ryseva, E. Turutinoj, Trans). Saint Petersburg: Piter [in Russian].
6. *Timchenko O. V.* (2003). Profesijnij stres pracivnikiv organiv vnutrishnih sprav Ukraïni (konceptualizacija, prognozuvannja, diagnostika ta korekcija [Professional stress of employees of police authorities Ukraine (conceptualisation, prediction, diagnosis and correction)]. Kharkiv [in Ukrainian]
7. *Potapchuk Y. M.* (2004). Teorija ta praktika zberezhennja psihologichnogo zdorov'ja vijs'kovosluzhbovciv [Theory and practice of preservation of psychological health of military personnel]. Khmel'nitsky: NADPSU [in Ukrainian].
8. *Prihod'ko I. I.* (2014). Psihologichna bezpeka personalu ekstremal'nih vidiv dijal'nosti (na prikladi vijs'kovosluzhbovciv vnutrishnih vijs'k MVS Ukraïni) [Psychological safety of staff of extremal types of activity (for example, military personnel Internal Troops of Ukraine)]. Kharkiv [in Ukrainian].

Gursky V. E. RESEARCH OF DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL PSYCHOLOGICAL QUALITIES AND CREATIVE ABILITIES OF EMPLOYEES OF SPECIAL FORCES INTERIOR MINISTRY OF UKRAINE. The article deals with the problem of psychological and professional development of employees of Special Forces MIA of Ukraine. The development of professional and psychological qualities of Special Forces defined as an active self-regulating process, that conditioned by a set of social, educational and psychological factors and has its own characteristics associated with activities in extreme conditions. The results of empirical research revealed psychological characteristics of professionally important qualities of special forces through the use of imitation of means as paintball, airsoft and laser shooting. It has been found that these simulation tools assist development of professional ability to analyze the situation, the ability to quickly navigate, confidence, stress resistance, flexibility of thinking, skills of mastering of weapons and special means, the possibility of getting skills of psychological impact. Special forces employees who has experience in simulation games have more developed volitional regulation, responsibility, sense of duty and demanding self, integrity, initiative, commitment, leadership potential, intuition, thinking and promising predictability, emotional maturity, realism, ability to make independent decisions, willingness to act in the face of uncertainty, focus on the bottom line and pursuit of optimum performance of tasks. Employees who did not use of imitation of means, showed lower development of creative abilities than in group of workers who used simulation tools. Using simulation tools of

purposeful psycho-pedagogical impact on employees of special forces allows them to develop creativity, foster the creative thinking, resourcefulness, combinatorial ability, aptitude for visual of creativity and capacity for freedom of association.

Keywords: employees of Special Forces of Ministry of Internal Affairs of Ukraine, development, professional and psychological qualities, creative of abilities, imitation of means.

Отримано: 29.09.2014

УДК 159.955.4

Доцевич Тамілія Іванівна

АБНОТИВНІСТЬ ЯК ЗДАТНІСТЬ ДО ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ

Доцевич Т. І. АБНОТИВНІСТЬ ЯК ЗДАТНІСТЬ ДО ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ. У статті представлені результати аналізу то її емпіричної перевірки структури абнотивності особистості викладача. У статті представлено теоретичні підходи до понять «абнотивність», «саморегуляція», «внутрішня мотивація», «педагогічна рефлексивність», «метакогнітивна усвідомленість», «мета когнітивні знання та активність». У дослідженні представлено кореляційний аналіз показників абнотивності із її когнітивними (креативність та мета когнітивна обізнаність), рефлексивними (педагогічна рефлексивність, мета когнітивна усвідомленість), процесуально-організаційними (саморегуляція та метакогнітивна активність) та мотиваційними (внутрішня мотивація) особливостями у структурі мета когнітивної компетентності особистості викладача.

Ключові слова: абнотивність, саморегуляція, внутрішня мотивація, педагогічна рефлексивність, креативність, метакогнітивна усвідомленість, метакогнітивні знання та активність.

Доцевич Т. И. АБНОТИВНОСТЬ КАК СПОСОБНОСТЬ К ТВОРЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕПОДАВАТЕЛЯ ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ. В статье представлены результаты анализа то ее эмпирической проверки структуры абнотивности личности преподавателя. В статье представлены теоретические подходы к понятиям «абнотивность», «саморегуляция», «внутренняя мотивация», «педагогическая рефлексивность», «метакогнитивная осознанность», «метакогнитивные знания и активность». В исследовании представлены корреляционный анализ показателей абнотивности с ее когнитивными (креативность и метакогнитивная осведомленность), рефлексивными (педагогическая рефлексивность, метакогнитивная осознанность), процессуально-организационными (саморегуляция и метакогнитивные активность) и мотивационными (внутренняя мотивация) особенностями в структуре метакогнитивной компетентности личности преподавателя.

Ключевые слова: абнотивность, саморегуляция, внутренняя мотивация, педагогическая рефлексивность, креативность, метакогнитивные осознанность, метакогнитивные знания и активность.

Актуальність дослідження. Соціальна реальність вимагає від особистості викладача формування якостей її метакогнітивної компетентності, що обумовлюють досягнення нею творчого професійного рівня, майстерності. Ключовою якістю творчо обдарованого викладача виступає абнотивність, яка обумовлює здатність якісно здійснювати педагогічний вплив та сприяти